

populo faciendam, et cathedra de Scriptura sacra in gymnasii erigerentur (*Sess. V. in decreto de Reform. cap. 1*).

II. Quod vero ad essentialia discrimina spectat, quæ necessario intereendere debent catholicos inter et protestantes circa criticam, hermeneuticam et exegesim biblicam, ea quidem sua veluti sponte profluent ex contrariis principiis quibus utrorumque institutio innititur. Etenim catholici ex principio auctoritatis quæ catholicae professionis fundamentum constituit, integrum ab Ecclesia sac. librorum canonem accipiunt, ab eademque dogmaticam interpretationem, versionem, ac normam denique exegeticæ expositionis mutuantur. Quare non admodum solliciti sunt de critica et hermeneutica biblica; quibus nempe tantum impendunt studii quantum opus est ad rationem de Ecclesiae doctrina circa ejusmodi articulos reddendam, ad quamque tuendam vindicandamque ab impugnationibus adversariorum. Ipsi, ut verbo dicam, jam habent aedificium absolutum sane ac perfectum, in cuius possessione firme ac secure consistant, nec nisi titulos propterea legitimæ hujus possessionis defendunt.

Contra vero protestantes ex opposito principio liberi examinis debent imprimis aedificium ipsum e solo, ut ita dicam, erigere, immo materiam ipsam quæ tante huic moli aedificande necessaria est, quoad singulas suas partes conquirere et congerere; prius nempe inquirant oportet utrum existat Scriptura sacra, quibusnam libris constet, utrum omnes libri in singulis suis partibus integri et absque ulla interpolatione ad nos usque pervenerint, quinam insuper canonici ac divini sint censendi. Age vero, debent deinde verum ac nativum sensum determinare, ac fidei demum articulos sibi exinde componere. Hac autem omnia ex genuino protestantismi systemate quilibet ex sese præstare et efficere tenetur, idque sane tali certitudine, quæ fidem theologicam subjective gignere valeat, omnemque proprieam errandi formidinem tollat. Diximus quilibet ex sese efficere hæc omnia tenet, quippe esse principium protestantismi de libertate examinis quæ plena ac generalis esse debet, id postulat omnino; secus enim si rudes ex aliorum sive plurium sive pauciorum auctoritate omnia et singula quæ recensuimus amplecti deberent, jam in ipsum catholicæ Ecclesiæ principium quod est principium auctoritatis relaberentur, et principio quod profiterentur liberi examinis apertissime adversarentur. Quo sit, ut necessario fateri debeant protestantes religionem christianam plerisque ex humano genere imperviam existere, aut admittere saltem quoad istos plerosque principium Ecclesiæ catholicae, eam sibi ipsis arrogando auctoritatem quam Ecclesiæ universæ denegare non verentur (1).

Porro primi protestantes, quin id adverterint, ab Ecclesia catholica sacros acceperunt libros quos uti

(1) Cf. Milner, op. cit. tom. I, *lettre v*, pag. 56, et *lettre viii*, pag. 61 seqq.

canonicos et divinos adhuc retinuerunt (1), simul cum magna dogmatum parte, e. g. Trinitatis, Incarnationis, divinitatis Christi, peccati originalis aliorumque ejusmodi quæ cum eadem Ecclesia professi sunt. Idque sane, ut patet, peregerunt manifeste refragantes principio quod veluti fundamentum omnium extulerant, et sine quo nunquam protestantismus pullasset. Nihilo tamen minus ne ab Ecclesia catholica in recensis articolis pendere viderentur, coepérunt fundamenta critica expendere quibus innixi rationem redderent de discretione ab se facta inter libros canonicos et non canonicos, et quoad singulas uniuseniusque libri partes; quod quidem opus ad haec ferme tempora strenue sunt prosecuti. Postea novæ hermeneuticæ et exegesos biblica (2), quas adhuc impense promovet, jecerunt fundamenta. Demum *Epicrisis* adiecerunt seu *discretionem* ac veluti delectum quedam credendorum, sive articulorum fidei qui admittendi essent aut respondebant: nec vero diffidendum, ingens protestantes in hasce inquisitiones studium contulisse, magnosque in iis exaltasse labores.

Ast non solum admodum successu, et semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes (2) (*Il Timoth. III, 7*), sed ordine plane retrogrado ipsos processisse recentiorum protestantium experimentum abunde nos docet. Etenim tametsi primi pseudoreformatores vixdum e catholica religione emersi, nonnisi ancipi timidoque animo nativum protestantismi principium evolverent, ac etiam a conspectu abyssi quam sibi foderant (*Cf. Bossuet, Hist. des variations, liv. V. § XXXI*) perterreverient, postea tamen illorum successores audacieores effecti destructionis opus paulatim persequi institerunt, ita ut christiani totius aedificii lapidem super lapidem vix deum relinquent.

Nam sua illa critica biblica eo ipsos sensim pertraxit ut Pentateuchum Moysi abjudicarent, plerosque historicos V. T. libros rejicerent, supposititia demum illustriora vaticinia decernerent (3). Eadem critices effrenata licentia in libros N. T. causa fuit ut et quatuor Evangeliorum authenticitatem abolerent (4), ac plerasque epistolas s. Pauli, ut de reliquis libris taceamus, exploderent (5).

(1) Id fatetur vel ipse Beausobre, *Hist. du Manichéisme*, tom. I, pag. 141. Cf. Grégoire, *Hist. des sectes*, tome IV, pag. 434.

(2) *Hermeneutica* perinde valet ac *ars seu facultas interpretandi*; est *interpretatio*, *explico*, etc.; latiori tamen sensu interdum hermeneutica accepitur pro *interpretatio*, seu pro *explanatione*, *doctrina*, etc. *Exegesis* vero *explicatio*, *enarratio*, ab *interpretatio*, *narratio*, *expono*, *explico*, *interpretator*. Duo hæc vocabula proinde interdum promiscue usurpantur ob significationis affinitatem: attamen proprie hermeneutica ad interpretationem ac versionem vocabulorum referunt; exegesis vero ad expositionem sententiarum.

(3) Cf. quæ superius diximus, neconon quoad vaticinium Danielis IX, quæ scrupulsum in tract. *de incarnatione*, p. 1, cap. 2, prop. 5, § 2.

(4) Huc referuntur quæ de Urevangelio, seu de Evangelio Aramaeo, ac de auctore Evangelii Joannis paulo ante dissenserimus.

(5) Cf. Bar. de Stark, *Entretiens philosoph.*, pag. 123, seqq.

Nec diversas subiit vices doctrina de sacrorum inspiratione librorum, quam, ut vidimus, prius ipsi ita extenuarunt, ut ad solam immunitatem ab erroribus constrinxerint; deinde ad immunitatem ab erroribus gravioribus; demum et hanc ipsam abjicientes, tum erroribus haud levibus scatere libros sacros effusserint, tum omnem supernaturalem præsidii in iis conscribindis ideam penitus exterminarint (1).

Eumdem progressum cernere est apud protestantes, quoad hermeneuticam et exegesim sacram; nam ab initio plures adhuc faciebant traditionis sensum; non dignabantur patrum scripta consulere, ac primitiva Ecclesiæ doctrinam recolere. At enim non hic diu res stetit; sed cuncta illa adminicula deinceps sponentes sibi solos duces esse maluerunt. Exinde canones illi biblicæ hermeneuticæ quibus omnia ad interiora revocant argumenta, ad usum loquendi, quem præcipuum et exclusivum vocant rite Scripturas interpretandi medium, quem tamen usum non ex patribus qui proxime apostolice fleruerunt astati, sed ex auctoribus profanis arecessere imprimis amant. Ille perpetua illa comparatio inter dictiones et phrases scriptorum sacrorum, auctorumque profanorum, quo nihil magis in istorum emicat scriptis (2). Ad parallelismum provocant continent locorum, ad parallelismum poeticum, quamvis nondum satis firmas constituent regulas ad ejusmodi parallelismos detegendos, utrum scilicet in verbis, an in sententiis, aut in utriusque simul sit reponendus: item ad principium quod *accommodationis* appellant quoad applicationem veterum vaticiniorum ad Christum (3), non ex parte duntaxat apostolorum et evangelistarum, sed et Christi ipsius (4). Ad præconceptas demum opiniones judaicæ et pharisaicæ Pauli ac reliquorum apostolorum se convertunt (*apud Stark, op. cit. p. 153 seqq.*). Quid proinde mirum si his aliisque ejusmodi canonibus unice recentiores exegesæ protestantes instructi iisque plane confisi, eo commentariis suis devenerint, ut omnino esset exoptandum easdem ab iis regulas in sacris exponentibus litteris servari, quas in profanis illustrans scriptoribus consecrantur? Nunquam sane in commentandis Livio ac Tacito eam sibi libertatem permitterent qua in exponentibus evangeliis aliisque scriptis sacris impune debacchantrunt. Quoties enim aliquid in iis offendunt quod cum opinionibus suis non congruat, lacerant, detorquent per violentas interpretationes, ita ut vel Straussius ipse illos irridcat (5).

(1) Cf. superius dicta, tum Glaire, op. cit. tom. I, p. 553 seqq.

(2) Perpetua fere est comparatio quæ in protestantibus intertribus cernitur inter phrases scriptorum profanorum et scriptorum sacrorum, adeo ut vix paginam percurras quin tibi ejusmodi comparationes magno numero occurrant, quasi nemus apostoli et evangeliste a Platone, Homero, Aeschine, Demostheni phrases suas mutuati fuerint, ita ut ad illas sue ipsorum exigui debeat. Nec vero reprehendimus absolute ejusmodi verborum aut phrasium parallelismos, sed illorum abusum, cum præsentim horum obtentu Ecclesiæ interpretationem excludere contendant novi isti interpres et exegetae.

(3) Cf. Stark, *Entretiens philosoph.* pag. 155, seqq.

(4) Ut Wegscheider passim, præsentim § 121. et 199.

(5) *Vie de Jésus*, tom. I. *Introduct.* § 8, 9, 10. Specimi-

Prenum hinc est inferre cujusnam modi fides protestantium esse queat, qui Scripturam unicam illius regulam esse clamitant. Primi protestantes qui tropice intellexerunt verba consecrationis, ne cogenerentur admittere realem Christi præsentiam in eucharistia, obtententes ejusmodi dogma pugnare cum rectatione, viam aperuerunt sociianis ad tropice intelligenda illa omnia loca in quibus traduntur mysteria Trinitatis, Incarnationis, satisfactionis Christi, et quælibet alia mysteria, idque ex eodem protestantium principio. His successerunt rationalistæ, qui eidem principio innixi abjecerunt omnem actionem Dei immediatam, ac propterea revelationem, inspirationem, miracula, vaticinia, et quidquid demum supernaturale redoleat. Donec hos excepserunt mythici, qui primum in V. T., deinde in Novo non deprehenderunt nisi mythos historicos, aut poeticos, aut morales, aut mixtos in plerisque sacris narrationibus. Sic historia creationis hujus universi est mythus primus, paradi-sus terrestris mythus secundus, casus angelorum et protoparentum mythus tertius, et ita porro historia diluvii, turris babelica et confusione linguarum, historia Abrahami, Isaaci, Jacobi, Josephi, Samsonis, etc. (*Cf. Glaire op. cit. tom. I. pag. 528*). In Novo autem Fœdere præter mythum conceptionis et ortus Joannis Baptista, historia Annuntiationis exhibet mythum primum, ortus et infantia Christi mythum secundum, et ita de reliquis historiæ evangelicæ et apostolicae partibus (1). Tandem deismum professi non pauci ex protestantibus, larva sibi detracta, do-cuerunt philosophi munus esse totam ex proprio fundo religionem sibi esfigere, ac Scripturam et religionem positivam, seu christianismum historicum non philosophis relitiqui debere (2). Talis et non aliud erat exitus expectandus ab illis criticis et exegetis, qui prosteri non erubuerunt grammaticam esse funda-mentum unicum sue ipsumtheologie, fulerunque mis gratia nonnulla describam ex § 10. « Mais ce qu'il y a de plus criant en fait de contradiction, c'est ce qu'on lit dans une mythologie du Nouveau Testament, comme celle de Bauer : l'idée du Mythe est si peu comprise que, par exemple, il admet réellement chez les parents de Jean-Baptiste un mariage demeuré stérile ; qu'il explique l'apparition de l'ange à la naissance de Jésus par un météore enflammé ; qu'il suppose, à son baptême, un éclat et un coup de tonnerre en même temps que le vol fortuit d'une colombe au-dessus de sa tête ; qu'il donne un orage comme fondement de la transfiguration, et que, des aigles sur le tombeau de Jésus ressuscité, il fait des linceuls blancs. Kaiser, lui qui se plaint que tant d'explications naturelles soient si peu naturelles, assure cependant que ce serait de voir qu'un côté des choses que de vouloir interpréter tout le merveilleux du Nouveau Testament d'une seule et unique manière : et à l'aide de cette remarque, il laisse subsister l'explication naturelle à côté de l'explication mythique. Pour peu que l'on connaisse, dit-il, que le vieil auteur a voulu raconter un miracle, l'explication naturelle devient souvent alors admissible : elle est tantôt physique, comme dans le lépreux dont Jésus prévit sans aucun doute le prochain rétablissement ; tantôt psychologique, la renommée de Jésus et la confiance en lui ayant eu, chez plusieurs malades, la plus grande part à la guérison, etc. » pag. 53, seqq. Sed velum adducamus super ejusmodi impietates.

(1) Ibid. Circa Scripturarum abusum ex parte Lutheri, corumque asseclarum, qui primi reformatores fuerunt cf. *Histoire de la vie de Luther*, par M. Audin, ed. cit. tom. I, chap. 22. pag. præsentim 580 seqq.

(2) Quod hic vix inauimus plenus evolvens in tertia hujus tractatus parte.

fumissimum, imo ecclesiae lutheranæ seu protestantice sectæ *Palladium* (1).

II. Itaque catholicos, qui neque in critica, neque in hermeneutica aut in grammatica fundamentum ac basim fidei sue collocant, sed fidem et omnia, quæ sive ad eam referuntur sive illam supponunt, ab Ecclesia tutissime accipiunt ac tenent, contraria plane viam inire oportere in studiis biblicis persequendis apertum est. Rata illi, ut hominis catholici est, firma ac immobilia profitentur quæ circa fidem et mores in ædificationem Christianæ doctrinæ ab Ecclesia semel constituta ac sancta sunt; ideoque circa Scripturarum canonem et inspirationem sacrorum Bibliorum, eorumque dogmaticam interpretationem, eo duxat ferri debent illorum conatus, eo dirigi studia ut catholicam doctrinam illustrent, amplient ac tracentur.

Critice proinde biblice, quæ theologum catholicum decet, id muneris esse debet, investigare et expendere instrumenta, quæ vocant, quibus Ecclesia iunixa canonom suum probavit, nobisque proposuit: neconon lectiones quas admisit, librorumque partes quas retinuit aut rejecit; inquirere in historiam sacri textus tum quoad fontes, ut aiant, originales, tum quoad antiquas versiones; lectiones præterea comparare et variantes quæ sive in codicibus, sive in veteribus monumentis et patrum scriptis occurunt; recensiones item et emendationes codicum que identidem a viris doctis factæ sunt. Et hæc quidem omnia in eum finem dirigere debet, ut semper inde Ecclesiæ judicium confirmetur adversus intemperantes criticos illos qui vix aliquid intactum reliquerunt.

Nee alio spectabit hermeneutica et exegesis catholicorum Scriptura cultorum; cuius scopus præcipius esse debet dogmatica præsertim Ecclesiæ interpretationes defendere ac tueri adversus profanas hereticorum et incredolorum novitates et aggressiones. Certum enim ratumque cum omnibus catholicis sit, Ecclesiam errare in definitionibus suis non posse; quauis subinde interpres difficultates experiantur qua molestiam crecent, haec tamen eorum frangere animum nullatenus debent, cum veritas veritati nequeat esse contraria, atque oppugnari quidem possit, expugnari non possit. Acuere potius difficultates debent ingenium, studium promovere, diligentiam exstimulare in latebris omnibus perquirendis, ac momentis sive intrinsecis sive extrinsecis quibus illæ solvantur consecrandis. Nec vero de felici horum laborum exitu ambigere quisquam potest. Experiens quippe tot seculorum ostendit Ecclesiam nunquam in decisionibus suis a veritate vel minimum deflexisse; nec raro protestantes ipsi fateri demum coacti sunt se deceptos fuisse etiam in iis quæ uti inconcessa ab initio posuerant ad catholicæ Ecclesiæ doctrinam oppugnandam (2). Plurimum porro conferent catholicos inter-

(1) Ita Georg. Bened. Winer in *Grammat. idiomatis N. T.* Lips., 1825. tom. I. in dedicat. et in pref. pag. 41.

(2) Pluribus exemplis id ostendi posset, nisi ageretur de re omnibus explorata. Equis enim nunc inter protestantes orthodoxos, quos vocant, docet bonis operibus in-

preti ad verum Scripturæ sensum statuendum non loquendi solum usus, aut parallelismus, sed potissimum ac præcipue sensus traditionalis, sanctorum patrum scripta, usus et praxis Ecclesie, quæ ex catholicæ principio auctoritatis, primum Scripturis rite interpretandis locum obtineant, opus est. Nunquam patientur catholici interpres abripi se ab apparentibus et speciosis novatorum theoris, quæ temporis lapsu vanæ ut plurimum ac fallaces reprehenduntur. Ad summum si quid illa boni continent, adminiculæ esse possunt: ast fundamentum confidere hermeneutæ catholicæ nunquam debent.

Demum in exegesi sua catholicæ Scripturæ cultores animum intendant oportet ad analogiam fidei, itemque ad finem in quem nobis a Deo Scriptura data sunt. Deus porro largitus nobis non est Scripturas aut ad otiosam quamdam animi curiositatem pascendam, aut ad inutiles fovendas disquisitiones, sed ad mentem iis quæ credere oportet uberiori informandam, animique excitandum in amorem sui; ad opera præstanda, quibus sancti efficiamur eique grati; ad fovendam denique pietatem, ac omnimodam perfectionem consecrandam. Quod quidem præclare significavit apostolus II. Timoth. II, 16. dicens: « Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instrutus; » quibus verbis quatuor præcipua doctoris christiani officia complexus est, ad quæ utilis est Scriptura. Hæc nempe sunt: primum, *docere* veritatem fidei; secundum, *refellere* errores fidei adversantes; tertium, *admonitionibus* et *correctionibus* *depravatos mores redintegrare*; quartum, *instituere ad justitiam*, ad vitæ videlicet *sancimoniam* (Cf. Bernard. a Piconio in *hunc loc.*). In commentariis proinde suis haec potissimum præ oculis habebit catholicus exegeta, ad quæ facilius ac præclarius obtinenda præsto ipsi erunt veluti opportuna subsidia tum antiquiorum linguarum notitia quibus libri utriusque fœderis exarati sunt, cum valde haec conferant ad verum Scripturarum sensum assequendum (1); tum assidua sanctorum patrum lectio, neconon potiorum interpretum et expositorum crebra evolutio; morum et consuetudinum hebraici populi non secus ac aliarum antiquarum gentium cognitio; notitia chronologæ et geographiæ sacrae; libri etiam thalmudici et rabinici, qui pluribus Scripturarum textibus lucem afferre possunt, præsertim in allusionibus ad effata, ritus, consuetudines judaici populi; denum multiplex sacrae Scripturæ sensus.

#### IV. Et ad hos quidem varios Scripturæ sensus spe-

juriam irrogari meritis Christi? Omnia infideium ac peccatorum opera totidem esse peccata? Justum peccare in omnibus operibus suis ita ut mereatur æternam damnationem? Fures, fornicarios, homicidias, adulteros sola externa imputatione meritorum Christi aque sanctos esse ac beatam Virginem? Deum impellere ad peccatum, aliaque ejusmodi sexenta quea cum Lutherò et Calvinò antiquiores protestantes profitebantur veluti firmissimas veritates?

(1) Cf. Corn. a Lapide in *Proemio et encomio s. scripturae*, sect. 4. Cf. etiam Serarius in *Proleg. Biblic.* cap. 21.

ciatum quod attinet, non me fugit, nonnullos ex recentioribus etiam catholicis se jam difficiles præbere in illis admittendis (1). Verum in hoc quoque, quemadmodum et in aliis omnibus, discretione opus est, adeo ut usum debeamus ab abuso secertere. Qui enim absque delectu ac sufficienti fundamento, aut ex arbitrio etiam hos sibi configunt, adeo ut tribuant Scripturæ sensum qui proprius tantum eorum est, aut procul dubio successenti. Qui vero solidis rationibus innitonuntur, dummodo certo utantur temperamento, commendandi sunt dum varios Scripturæ sensus detegunt et exponunt. Christus enim ipse et apostoli non uno in loco hujusmodi interpretandi rationis viam nobis aperuerunt. Cum typica siquidem fuerit antiqua lex: non solum aperitis prædictionibus et vaticiniis Christum ejusque Ecclesiam prænuntiat, verum etiam variis ritibus gestisque praesiguravit (2).

Distinguitur autem sensus in literalem, qui etiam tropicus et metaphoricus est, et in mysticum seu spirituale; qui rursum dividi consuevit in allegoricum, tropologicum et anagogicum, qui tritis illis versibus comprehendendi solent:

*Littera gesta docet; quid credas, allegoria;*  
*Moralis, quid agas; quo tendas, anagoga* (3).

Nostrum non est hæc particulatum persepsi; hoc

(1) Jahn, in *Enchiridio hermeneutice generalis tabularum veteris et Novi Testamenti*. Vien. 1812. § 14, 13, et 16. quanquam admittat duplicitum sensum *immediatum* seu *literale* et *historicum*, ac sensum *mediatum* seu *symbolicum*; coetac tamen nimis istius usum, ac sensum mysticum quem patres consecrati sunt videtur plane excludere; imo quedam habet que parum abundat a protestantium placitis. At ulterius etiam progressus est Arlinger in *Hermeneutica biblica generali*. Vien. 1815. qui non solum sensum mysticum omnino videtur rejicare, sed § 10. et seqq. argumenta evertere nititur quibus ille adstrui solet; insuper hac illæ nonnulla interjecti quæ cum sana doctrina hanc consistere possunt. Satis hic sit, specimenis gratia, exscribere que habet § 12. « Addiscant *rationi supremus partes deferre*, qui effata ejus (Scripturæ) nunquam a se ipsis, sed ab aliena semper, et sublimiori quidem auctoritate suspensi velint. » Hæc porro dure nimis dicta videatur; taceo quæ de sensu scribit. Tridentini dererit eirca sacr. Scripturarum interpretationem, que de accommodatione V. T. Scripturarum ab evangelistis et apostolis Christo facta habet: talia quippe sunt ut a sincero catholicismo admitti nequeant. In omnibus est modus servandus, aliquoquin scopolis fœde impingere opus est.

(2) Hoc vel ipse Jahnus loc. cit. facit. Cf. etiam Glare, op. cit. loc. cit. p. 559 seqq.

(3) Nonnullis partitio hæc sensum bibliorum adductis versiculis expressa non uno ex capite peccare videatur; ac 1. quod unum sensum bibliorum genus cum alterius generis speciebus stircul numeretur; cum nulla ratio sit cur nomina *tropologicum* et *anagogicum* diversis speciebus sensus spiritualis significandis nunc usurpentur. Scripturæ siquidem etiam secundum sensum literalem intellectæ nobis ex exhibitu quamasspissime quæ ad mores spectant, atque ad *eternam beatitudinem*; 2. quod præter virtus toti propositioni communia recensiti versiculi alia habeant sibi particularia. Mala quippe littera definitur quæ *gesta docet*, veluti si historias duxat, non autem et *leges quoque et morum præcepta*, atque ipsa admodum *prophetæ* literalem sensum haberent. Neque *allegoria* ea solum est quæ docet *quid credas*; allegoria eum *biblica*, quæ permisceri non debet cum *allegoria rhetorica*, est series, ut ita loquar, *metaphorarum* bibliarum, eventum scilicet ac rerum, quæ aliud significabant præter id quod erant, ut ex verbis Pauli mox edicendum patebit. Porro, quanvis detur gesta hæc fidei materiam objectumque esse, plura tamen horum gestorum ad spem excitandam quoque valent, et ad mores informando ambigi nequit.

Ceterum quadruplicem hanc biblici sensus partitionem putarunt aliqui primo ab Augustino fuisse excogitata, qui

tantum monemus, sensum litteralem illum esse qui immediate oritur ex verbis ipsis Scripturæ in nativa sua significatione acceptis, seu quem verba immediate exprimunt; sensum vero spirituale esse mediatum, qui nempe ex rebus significatis eritur (1). Omittentes porro questionem utrum unus idemque Scripturæ textus duos possit sensus litterales pati (2), ut plures nec fortasse immerito contendunt (3), nos cum communi theologorum et interpretum sententia dicimus, solum litteralem sensum eum tandem esse qui arguments præbere theologo possit ad dogmata evincenda ac vindicanda.

Et hec quidem generalia veluti monita nobis attigit satis sit de exegetica seu scientifica Scripturarum interpretatione. Nam quod ad apparatus spectat eorum quæ ad rectam Scripturarum intelligentiam requiruntur, neconon ad peculiares canones et regulas quæ præ oculis haberi debent ut germana habetur expositiō sive Veteris sive Novi Testamenti, et ad libros singillatim sumptos, nos ne in alienam messem, ut præmisimus, immittere falceam videamur, auditores nostros ad probatos auctores remittimus qui de hisce data opera scripserunt (4).

in lib. I. de *Gen. ad litter. cap. I.* scribit: « In libris omnibus sacris intueri oportet, quæ ibi *eterna* intimentur, quæ *facta* narrentur, quæ *futura* preannuntiant, quæ *agenda* præcipiantur. » Ast s. doctor his verbis nequam diversos Scripturarum sensus commemorat, sed totam illarum materiam dispergit. Eucherius tamen Lugdunensis, qui paulo post Augustinum, eodemque seculo v. floruit, non modo partitionem illam habet, sed ipsa nomina usurpat secundum eam notioem, quæ etiam modo nominibus hisce inest in Praef. in lib. *Formular. spiritualis intelligentiae*, ubi haec habet: « Corpus Scripturæ sacre, sicut traditur, in littera sive *historia* est; anima in morali sensu, qui *tropicus* dicitur; spiritus in superiori intellectu, qui *analogie* appellatur. » Bibl. PP. Col. Agripp. tom. V. p. 1. p. 741. Non meminimus Eucherius, ut patet ex adductis verbis, sensus allegorici, at hunc commemoret s. Paulus Gal. IV. 25. ita scribens de historiis Isaaci et Ismaeli: « Quæ sunt per *allegorianam* dicta; haec enim sunt duo testamenta. »

(1) Aliqui paulo diversam notionem utriusque sensus *litteralis* et *spiritus* exhibent; ita ut sensum *litteralem* dicant id quod in Scripturis *directe* ac *proxime* Spiritus sanctus exprimere voluit et verba *directe* præ se ferunt sive propriæ sive figurata in quantum figurata sunt, sensum vero *spiritualiter* id vocant, quod in Scripturis *directe* quidem, quanvis *remote*, exprimere voluit Spiritus s., oblique tamen verba præ se ferunt ex *typis* promanans atque in sensu *litterali* delitescant.

(2) Lutherus omnium primus unitatem sensus *litteralis* et spiritus est, de quo scribit Millerus Georg. Augustus professor dogm. « Immortaliter meritis fuisse censendus est Lutherus noster, qui explosi pontificiorum de pluralitate sensus verbo lubrico, et subdolo commento, constanter unicitatem sensus *litteralis* asseruerit. »

(3) Cf. Cornel. a Lap. can. XXXVI. in *Rentateuch*. Qui hinc adstipulant sententia duces sibi sumperunt s. Augustinum qui *Confess.* lib. XII. cap. 18, 23, 26, 51 et 52. et lib. III. de *doctr. Christ.* cap. 27. et alibi duplice eiusmodi sensum adstruit; necnon s. Thomam I. p. q. 4. a. 16. corp. Cf. quæ in hanc rem scite animadvertis Czapor. op. cit. *Vindiciae vulgatae lat. edit. Biblio.* tom. I. sect. 1, § 7, p. 24 seqq. Cf. tamen etiam Estium in *oratione, an eiusdem scripturae plures sint sensus litterales?*

(4) Consuli inter ceteros possunt s. Augustin. *De doctr. Christ.* lib. III. Salmeron, *Proleg. VII-XX.* Serarius, *Proleg. Bibliae* c. 21. Bonfrerius, *Præloqu. in totam scripturam* c. 20. Vasquez in s. Thom. I. p. q. 1. a. 10. Huetius, *Démonstr. Evang.* prop. 7, §§ 4-6. *Biblia latino-gallica, vulgo de Vence, préface générale sur les livres de l'Ancien testam.* Paris, 1827. tom. I. p. 218. Glare, op. cit. tom. I. chap. 6, p. 556-401. et iterum in append. au chap. 6, p. 470-493.

**CAPUT IV.** De Scripturæ sacre versionibus.  
Quæ de sacrarum litterarum versionibus a theologiis dicenda sunt, afficiunt potissimum vulgatam versionem latinam, ac versiones vernaculis linguis confectas. Hoc enim eorum postulat minus, tuendi nimur quæ ab Ecclesia sunt constituta. Cum vero Ecclesia authenticam declarari vulgatam latinam, pluraque de versionibus in lingua vulgari decreverint romani pontifices, consequitur theologi esse horum vindicias sumere adversus Ecclesiæ detractores, qui ingentes ea de causa clamores excitarunt. Quod enim attinet ad antiquarum versionum sive orientalium sive occidentalium recensionem, singularumque pretium, epocham, auctores, neenon ad recentiores versiones, editiones, earumque decora aut vitia, ea sibi sacrarum litterarum institutores referre et expendere veluti proprium objectum assumunt.

Porro quoad vulgatam latinam Bibliorum versionem non paucæ motæ sunt controversiae; ac primo, quoniam sensu a Tridentino declarata authentica sit, utrum scilicet cum textuum originalium detimento, quod plures heretici, non ita pridem, ut Ecclesiam catholicam criminarentur, obtenderunt; an vero tantum comparate ad ceteras, quæ circumferebantur, latinas versiones; secundo, an per suum decretum Tridentina synodus intenderit vulgatam versionem non a quovis solum errore circa fidem ac mores immunem declarare, sed etiam a qualibet alio vito quod sive res et sententias sive ipsa verba attingat, ita ut ab omnibus mendis libera plane sit; tertio, utrum vulgata censeri debeat inspirata, ut nonnulli existimarent (1), necne; quarto, utrum denique editio communis a Sixto V. et Clemente VIII. edita ita pura a mendis sit, ut ulteriori nequeat subjici emendationi.

Fere omnes ejusmodi quæstiones magna olim animorum contentione atque astu agitate obsoleverunt; nemo ut jam inter protestantes reperiatur qui hanc Tridentino mentem et consilium in suo decreto edendo fuisse contendat, vulgatam nempe versionem supra textum ipsum primigenium efferre, aut prohibere quominus quisquam ad ipsos, si opus fuerit, fontes originales accedit, ut plures iisque gravissimi catholici auctores ostenderunt (2). Sie nemo ex ca-

(1) Inter ceteros Petrus Sutor in op. *De translatione Bibliae*, cap. 10. Titelmanus in *Disput. pro editione vulgata*, adiecta comment. in epist. ad Rom. Mariana in *Disput. pro edit. vulgata*, cap. 22. et seq., Morinus, *Exercitat. Bibl. lib. I. c. 12.*

(2) Cf. Pallavicini, *Storia del conc. di Trento*, lib. VI, cap. 17. ubi ostendit nuquam mentem concilii fuisse vulgatam versionem supra textus hebraicum et græcum efferre, aut impedire quomodo scriptores ad eos textus recurrent, cum opportunum judicaverint ad pleniorum sensus intelligentiam. Sane Salmeronius qui ipsi concilio interfuit, haec habet prol. III. edit. Colon. Agripp. 1602. p. 24. Postremo accessit concilii Tridentini approbatio, quod videns nostri seculi hereticos palam contempnere Vulgatam, sive veterem Hieronymi editionem, novasque pro suo arbitratu quemque producere, tale condidit decreatum... Jam secundo loco ostendamus, non ita fuisse Vulgatam Hieronymi editionem probatam, ut propterea rejecta sint intelligenda vel græca, vel hebraica volumina: quod non est difficile ostendere. Nihil enim ibi de exemplaribus aut græcis aut hebraicis agebatur; tantum inter tot editiones latinas, quot nostra secula parturierant, quæ-

tholicis est qui nunc inspirationem tueatur in latina vulgata adornanda, aut qui adhuc existimet ita eamdem esse vulgatam editionem a quibusvis librariis aut typographicis mendis immunem, ut nequeat ulteriori subjici emendationi, id quod auctor ipse prefationis ad lectorem in editione Clementis VIII. fatetur (1). In eo tamen, unanimi prorsus sensu, catholici conveniunt omnes, nullum vulgata in editione errorem contineri in iis saltem quæ ad fidem moresque spectant, aut etiam quæ alicuius momenti sint in rebus atque sententiis (2). Quo sensu affirmant authenticam declaratam esse vulgatam latinam a Tridentino, cuius nimur decreto factum est, ut latina haec versio originali textui plane conformis dijudicata fuerit, atque extrinsecam præterea auctoritatem nacta sit: unde nos ex publico ejusmodi ac solemni Ecclesiæ judicio, certi efficimus de ea conformitate atque intrinsecam consonantiam, quam habet cum fontibus ipsis, ita ut ejus respici auctoritas a nemine possit. Nos ipsis adstipulamus; atque hoc sensu, reliquis iam obsoletis controversiis prætermis, authenticam adstruimus adversus protestantes vulgatam latinam versionem.

Ne vero in obscuritate versemur, juverit hic verba

nam ex illis præstaret, sermo erat... Liberum autem reliquit omnibus, qui Scripturas profundi meditantur, fontes græcos aut hebraeos, quatenus opus sit, consulere, etc. His consonant quæ adversus Calvimum et Philippum Melanchthonem scripsit Andreas Vegas, alter concilii theologus, lib. XV. *de Justif.* cap. 9. Colon. 1572. p. 692, ubi cum præmisisset concilium approbasse Vulgatam latinam expurgatam a mendis chalcographorum, nec eam tanquam a celo delapsam adorari voluisse, aliaque ejusmodi, subdit: «Et hanc fuisse mentem synodi, nec quidquam amplius statuere voluisse, ex verbis ipsis, et ex aliis consuetis approbationibus concilii possit. Et ne dubites de hoc, verisimile possum tibi (Calvino) allegare pro his amplissimum et observantissimum dominium Sancte Crucis cardinalem... qui illi sessioni et aliis omnibus præfuit, ac pridie quidem quam illud decretum firmaret, et postea, non opinor semel, mihi testatus est, nihil amplius voluisse patres firmare. Itaque nec tu, nec quispiam aliis, propter hanc approbationem vulgatae editionis impedit, quoniam, ubi hascitetur, ad fontes recurrit, et in medium proferat quidquid habere potuerit, quo juvenit, et locupletetur latini et vulgatam editionem ab erroribus repurgent, et que sensu Spiritus s. et ipsis fontibus sunt magis consentanea, assequantur.» Post haec supervacaneum puto ea adidere quæ scribut Bellarminus in eundem sensum lib. II. *De verbo Dei*, c. 10. Rugerius, secretar. apostol. lib. *De Script. canonici*, cap. 44. alioque bene multi: hos magnu numeru recenset Humfr. Hodius Oxoniensis, in op. *De Bibliorum textibus*, etc. Oxon. 1705. lib. III, cap. 15. Hic autem ubique intensissimum se præbet rom. Ecclesiæ. Contrarium tamen contendit Melchior Canus, *De locis*, lib. II, c. 15. seq. cum aliis, quibus a fortiori adstipulantur qui Vulgatam inspirata censuerunt.

(1) Cujus auctor, ut mox videbimus, ipse Bellarminus est. Sane satis est oculos conjiceri in alterum ex duabus libellis quos Lucas Brugensis card. Bellarmini obtulit, in quo specimen correctionum in IV. Evangelia exhibet que in textu Vulgata fieri possent. Opp. ed. Antwerp. 1606. tom. II. p. 1036. Item in duabus aliis libellis, qui ad calcem comment. Du-Hamel recusi sunt.

(2) Quad errores qui rei substantiam non attingant, utrum reipsi nonnulli in Vulgata editione reperiantur affirmant ali, alii vero negant. Negant inter ceteros Cabassutius in *Datria ecclesiastica circa Trident. decretum de Vulgata Biblor. editione*; in *Notitia conc. item Bellarm. in Dissert.* quam ex MSS. an. 1749. in lucem protulit Windenofner. Simon de Muis, lib. *de auctor. textus hebr.* Serarius in *Proleg.* cap. 21. Bonfrerius in *Praelog.* Jo. de la Haye in prol. Nat. Alex. sec. IV. diss. XXXIX. Bossuet in *Projet de l'union*, etc. Affirmant ali, inter quos novissime Jos. Zama Mellini, prof. Bononiensis, in *Institutionib. Biblicis*. Bonon. 1853. p. 1, diss. 2, cap. 5, art. 5. q. 1, p. 102. seqq.

ipsa præmittere Tridentini decreti sess. IV. quæ ita se habent: «Eadem sacrosanta synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesie Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quænam pro authenticâ habenda sit, innotescat; statuit et declarat, ut haec ipsa vetus et vulgata editio, quæ longo tot seculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, predicationibus, et expositoribus pro authenticâ habeatur, et ut nemo illam rejiceat quovis pretextu audeat vel presumat.»

Quod vero spectat ad recentiores versiones Bibliorum vernacularis, duo sunt apprime distinguenda, *versiones* videlicet in se, et illarum *lectio*. Nullo unquam tempore prohibuit Ecclesia quoniam Scriptura sacra in linguis vernacularis vertetur: et sane vel ab ipsis Ecclesiæ incunabulis et in sequentibus seculis pluribus ejusmodi versiones sive in Oriente, sive in Occidente prodierunt, quin sese illis opposuerit Ecclesia, imo quandoque eis usa est, ut constat de versionibus Aquilæ, Symmachi ac Theodosii (1). Nemo præterea est qui inficietur plurimum utilitatis in criticismam biblicam, hermeneuticam et exegesis ex antiquis versionibus syriacis, arabicis, coptica, armena, persica etc. promanare, potissimum vero ex versione græca Alexandrina, seu ut dicitur LXX interpretum (2), quoad libros V. T. quam Ecclesia adoptavit ac suam fecit. Attamen Ecclesia nunquam non invigilavit fidelitatem versionum, praesertim postquam heretici cœperunt sacram Scripturam in linguis vulgares vertere, seu potius corrumperem ad suos populus errores propinando (3); improbabit enim ejusmodi versiones earumque lectionem fidelibus interdixit.

(1) De quibus inter ceteros cf. Hodium, op. cit. lib. IV. cap. 1, qui fuse et erudit de ipsis peragit, neenon Jac. Le Long. *Bibliotheca sacra*. Paris 1725. tom. I. cap. 5. sect. 1.

(2) Ianumera prope sum eruditum tum catholicorum tum protestantium de hujus versionis origine, auctore, sive auctoriis, atiae, etc. sibi adversaria judicio. Magna ex parte ea collegit Hodius, op. cit. qui præmissa historia Aristæ græce et latine, tota lib. I. refert ac expedit auctiorum utriusque communianis de hac versione varia placita; lib. II. stam profert sententiam de tempore, modo, ac ratione qua eadem confecta est, concludit cap. 7. seqq. a Judeo hellenista Alexandrinus solius Pentateuchi versionem adornatam fuisse; demum aeriter impugnat Isaac. Vossium qui in libello *Be translatione LXX. interpretationum illarum versionem* probaverat. Richard. Simon in *Disputationibus critiscis de variis bibliorum editionibus* (perperam Lud. Capello a nonnullis adscriptis), Londini 1684. cap. 15. censem nomine LXX. hanc versionem fuisse insignitam, quod probata fuerit a Synedrio quod constabat LXX. aut LXII. membris. Eadem jam scripsit serat in *Hist. crit. vel. test. lib. II. cap. 2.* Sic alii passim. Attamen nondum lis finita est; siquidem doctus De Magistris in sua edit. *Daniel secundum LXX. interpretes* quemlibet primum ex Chisiano codice vulgavit Roman. 1772. vol. in fol. Hodius ceterisque septuagintavirales versiones osoribus apologeticis op. osuit quam quinque prolixis eruditissimisque dissertationibus complexus est, etiamque strenue tutatur. Eum adsis.

(3) Pius VII. epist. datis ad Archiepisc. Gnesnensem die 29. jun. 1816. et ad Stanislaum archiep. Mohiloviensem, die 5. sept. ejusdem anni; Leo XII. in Encyclica ad omnes patriarch. prim. archiep. et episc. die 5. mai. 1824.

(2) Ex hac distinctione inter authenticam *intrinsecam* et *extrinsecam* videtur omnino subtila controversia de prælatione a Tridentino data vulgatae editioni supra textus, aliasque versiones. Etenim concilium fontes antiquasque versiones non attigit, sed illos et has reliquit in *statu quo*, ut loqui mos est, dimisitque eruditis de illis, istarumque intrinseci valore disceptare, cum ijsis decreto suo, ut testatur card. Pallavicinus loc. cit., ulla ratione detrahere noluerit. Contulit propterea editioni vulgatae latine authenticam extrinsecam, quæ certi efficerentur nihil in ipsa reperiisse ad fidem sive ad mores, aut sententias pertinentes quod dissentiret a fontibus primigeniis.

Interim cum in dies hic morbus ingravesceret, postremis hisce temporibus, postquam instituta societas sunt vulgo *biblicæ* nuncupatae, quarum seopus est Biblia in omnes linguis que nunc vigent, translata ubique disseminare, ingenti christiana et catholicæ fidei jactura, romani pontifices iteratis decretis eas societas biblicas proscriperunt. Inter hos eminent Pius VII. et Leo XII. (1), qui episcoporum zelum exercitabant ut fideles sibi creditos ab ejusmodi molimini bus tarent ac premarinrent. Contra vero protestantes, societatum harum architecti et inventores, eas passim ad sidera tollunt, pecunia, industria, opera et qua demum cumque possunt ratione fovere ac disseminare satagunt, romanosque pontifices, qui eas improbarunt, ceu tenebrarum patronos atque humani ingenii progressus inimicos et hostes tradunt.

His ita expositis, superest ut accedamus ad vindicandum Tridentinæ synodi decretum de vulgata latine editione, et rom. pontificum de societibus biblicis judicium. De lectione autem Scripturæ sacrae in lingua vernacula agemus in cap. insequentem. Heic enim ea duntaxat complectimur que ad versiones spectant. Sit igitur

**PROPOSITIO I.** — *Merito Tridentina synodus ex omnibus latinis editionibus que circumferebantur sacrorum librorum veterem vulgatam editionem pro authenticâ habendam esse statuit et declaravit.*

Duo, ut paulo ante innuebamus, hoc suo decreto Tridentina synodus efficit, dum vulgatam versionem præ reliquis quæ circumferebantur latinis editionibus authenticam statuit ac declaravit; nempe testata est ejus intrinsecam conformitatem cum textu primitivo non solum in rebus fidei ac morum, verum etiam in ceteris saltem quoad substantiam; eique contulit præterea extrinsecam quandam auctoritatem, quam reliquis non contulit, imo nec contulit alicui textui originali sive hebraico sive græco (2). Cum autem de hoc aperte constet ex decreto ipso, non est cur in hoc probando insistamus.

Conformatatem vero intrinsecam vulgatae editionis latine cum textu primitivo, in sensu exposito, ita evincimus. Versio illa textui originali seu primigenio conformis censenda est, que longo seculorum uso in Ecclesia obtinuit; que tulit ab adversariis ipsis suffragium; que denique falsitatis et erroris nedum